

Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı Amaçlarının Gerçekleşme Durumunun İncelenmesi

Teachers' Views on the Attainment of the Goals of the Turkish Literature Course Curriculum in Secondary Education

Ayla ARSEVEN*, Elif KONÜR**, Sibel YAVUZKILIÇ***

Öz

Bu çalışmada; edebiyat derslerinde Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programının (2011) genel amaçlarına ulaşılma durumunun öğretmen görüşlerine göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada; nitel araştırma desenlerinden kuram oluşturma yaklaşımı ve veri toplamak amacıyla görüşme yöntemi kullanılmıştır. Sivas ve Amasya il merkezlerinde görev yapan toplam 25 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni ile yürütülen araştırmada, veri toplamak amacıyla "Öğretmen Görüşme Formu", veri analizi sürecinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda; "eğitim anlayışı", "ders kitaplarının niteliği", "kişisel çaba" ve "sosyal etkinlikler" olmak üzere dört tema ve bu temalara ilişkin "yoğun öğretim programı", "bilgi ağırlıklı eğitim", "YGS ve LYS ağırlıklı ders tutumu", "metin ve uygulama yetersizliği" vb. kodlar bulgulanmıştır. Bu tema ve kodlardan hareketle, edebiyat ders kitaplarında yer alan metinlerin, bilgi yükü fazlalığının ve öğretim programının yoğunluğunun istenilen amaçları gerçekleştirmede önemli bir engel oluşturduğu dolayısıyla edebiyat derslerinde, edebiyat dersi öğretim programının genel amaçlarının tam olarak gerçekleştirilemediği ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Edebiyat eğitimi, Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi öğretim programı, Türk Edebiyatı dersi genel amaçları

Abstract

This study aims to analyze teachers' views on the attainment of the goals of the 9th, 10th, 11th, and 12th grade Turkish Literature Course Curriculum (2011) in Secondary Education. This study was designed as a qualitative research study and a grounded theory approach was used and to collect data, interviews were conducted. 25 Turkish Language and Literature teachers working in the central districts of Sivas and Amasya were interviewed. The content analysis method was employed for data analysis. As a result, four themes (i.e. educational mentality, quality of textbooks, personal effort, and social activities) were formed. Codes associated with these themes were: intensive curriculum, information-oriented education, attitudes towards courses based on YGS and LYS [tests for transition to higher education], and inadequacy of texts and exercises. Based on these themes and codes, it was noted that obstacles against the achievement of the curriculum goals were the texts in literature textbooks, excessive information load, and intensive curriculum.

Key Words: Literature education, Turkish literature course curriculum in secondary education, goals of the Turkish literature course

Gönderilme Tarihi: 22.08.2017

Kabul Tarihi: 29.11.2017

* Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı, Sivas. aylaarseven2004@yahoo.com

** Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, MEB, Sivas. ulaytu2001@gmail.com

*** Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Sivas. asibel0109@gmail.com

Giriş

Edebiyat, Arapça bir kelime olup edb (edeb) kökünden türetilmiştir. Yazılan bir şeyi derinleştirme, işleme, geliştirme, düzen verme, iyice belirtme anlamlarına gelir (Güzel 2006, 1) Zaman içerisinde değişim geçirerek sözlü sanat biçimlerini de içerisine alan edebiyat terimi duygu, düşünce, hayal ve olayları dil vasıtasıyla estetik bir şekilde ifade etme biçimi olarak karşımıza çıkar. Edebi eser ise güzel sanatların dille vücut bulmuş halidir. Edebi metinler sanat zevk ve anlayışını kültürel değerlerle harmanlayarak ortaya koyar.

Türkiye’de Edebiyat eğitimi ve öğretimine ilişkin yapılan çalışmalar Türk Dili ve Edebiyatı dersi ortaöğretim programları ve ders kitaplarının incelenmesi, değerlendirilmesi ve eleştirisi temelinde başlamış; daha çok Edebiyat eğitimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Türkiye’de yapılan araştırmalarda (Atalay, 2014; Cemiloğlu, 2003; Çelik, 2013; Kavcar, 1973; Kantemir, 1974; Kavcar, 1999; Kılıç, 2014 ; Gücüyeter, 2002; Eyüp; Güzel, 2006; Özyürek, 2008; Uzuner-Yurt ve Stebler Z., 2012; Uçan, 2013 ve Tahaoğlu, 2014) Türk Dili ve Edebiyatı dersi eğitim programının amaçlarına değinilmekle birlikte, bu amaçların gerçekleştirilme durumuna dair bir araştırma yer almamaktadır. Bu çalışmanın bu anlamda alana katkı getireceği düşünülmektedir. Araştırmaya en yakın çalışma Tahaoğlu (2014) tarafından yapılmıştır. Tahaoğlu (2014) MEB Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi Öğretim Programı (2011) kazanımlarını bilişsel becerilere göre sınıflandırılmış ve içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Bu araştırma sonucunda MEB Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi Programı (2011) kazanımlarının Bloom’un bilişsel alan sınıflandırılmasına göre yapılmış olduğu, fakat bu sınıflandırmada üst düzey bilişsel becerilerin, alt düzey bilişsel becerilere göre daha az bulunduğu gözlemlenmiştir. Benzer şekilde Güzel (2006) “Edebiyat eğitiminde amaçlar ve bu amaçlara yönelik yöntem teknik ve örnek uygulamalar” adlı çalışmasında; edebiyat eğitiminin bireye kazandıracığı kazanımlar üzerinde durularak, kazanımların verilmesi sürecinde uygulanacak yöntem ve teknikleri konusu anlatılarak kuramsal bir çalışma yapılmıştır.

Edebiyat ve edebiyat eğitimi, insanla ve insan topluluklarıyla ilgilenip uğraşma bakımından birbirini tamamlayan, birbiriyle yakından ilişkili olan iki alandır. Çünkü edebiyatın da, eğitimin de konusu insandır. İnsanoğlunun yeryüzündeki serüvenleri, doğal ve toplumsal çevresiyle ilişkileri, sağlıklı bir yaşayış özlemi, bu iki alanın ortak konusunu oluşturur (Kavcar 1999, 2). Odağında insan olan edebiyat ile eğitimin kesişim noktası olan edebiyat eğitiminin, iki temel amacı vardır:

a. Güzel sanatların bir dalı olan edebiyatı merkeze alarak, bireye, estetik bakış açısı kazandırmak; edebiyat, dil bilgisi ve yazılı-sözlü anlatım (kompozisyon) şeklindeki üç alana ait birikimden hareketle bireyin okuma, yazma, konuşma ve dinleme becerilerini geliştirmek,

b. Edebiyatı bir araç şeklinde değerlendirip bireyin eğitimine katkı sağlayan temel alanlardan biri olarak kullanmak; bireyin edebiyattan yararlanarak gündelik yaşamına ait duyuş, düşünüş ve davranış şekilleri geliştirmesine yardımcı olmaktır (Güzel 2006,5)

Edebiyat derslerinin amacı öncelikle edebiyatın takdir edilmesi olmalıdır. Okullar genelde, edebi bilginin kazanılmasına, edebiyat tarihinin ve edebi türlerin (deneme, kısa öykü, şiir ve benzeri) incelemesine daha fazla önem vermektedir. Asıl amaç daima güzel metinlerle temas yoluyla insan doğasını anlamak olmalıdır. Gerçekte, lise derslerinin hedefleri günümüzdeki en büyük sorundur: dilbilgisi ve sözdizimsel yapı konusunda doğru bilgi; ifade, açıklık ve doğruluğun istikrarlı ve kayda değer ilerlemesi için önemlidir (Edocere 2017).

MEB Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programında (2011) edebiyat dersinin 22 maddede ifade edilen genel amaçlarından bazıları aşağıda sıralanmıştır.

Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programıyla öğrencilerin;

1. Edebiyatın kültürel ve tarihî olandan hareketle dille gerçekleşen bir güzel sanat etkinliği olduğunu kavramaları,
2. Edebî eser ve metinlerin, ortaya çıktıkları dönemi, güzel sanatlara özgü duyarlılıkla zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım bakımlarından temsil ettiklerini sezmeleri,
6. Toplumsal hayatın ve her türlü bireysel değerın edebî metinlere nasıl yansıdığını belirlemeleri,

7. Türkçenin, Türk ulusunun kimliği olduğunu benimsemeleri,
9. Okuma zevki ve alışkanlığını geliştirmeleri,
10. Araştırma, tartışma, anlama, değerlendirme ve yorumlama yeteneklerini geliştirmeleri,
11. Öğrencilerin sanat zevki ve anlayışlarını geliştirmeleri,
12. Dille gerçekleştirilen sanat etkinliklerini anlayabilecek zevk ve bilgi birikimini kazanmaları,
13. Dil ve edebiyat ilişkisini kavramaları,
18. Edebî eserler çevresinde Türk insanının kültür, anlayış ve zevk bakımından gelişim sürecini kavramaları,
20. Başta sanat metinleri olmak üzere her türlü metinde ulusal ve evrensel kültür, düşünce ve zevk öğelerini belirlemek; bunlar arasındaki ilişkiyi kavramaları,
22. Öğrencilerin Türk ulusunun yaşadığı medeniyet daireleri ile Türk edebiyatının dönemlerini bugünden geçmişe yönelen bir dikkatle değerlendirip yorumlayacak düzeye ulaşmaları amaçlanmaktadır.

Sıralanan bu amaçlara ulaşmak için ünitelerde belirtilen kazanım, önerilen etkinlik ve verilen açıklamalar doğrultusunda, metinlerin incelenmesi ve yorumlanmasıyla öğrencilerin; eleştirel düşünme, sorunları çözebilme, yaratıcı düşünme, araştırma-sorgulama, iletişimde bulunma becerilerini kazanmaları, bu becerileri geliştirmeleri hedeflenmiştir. Ayrıca öğrencilerin özellikle bilgi teknolojisinin imkânlarını kullanma konularında da beceri kazanmaları düşünülmüştür. Türk edebiyatı dersi için hemen her metnin ve her çalışmanın, dilin doğru ve güzel kullanılmasına imkân veren beceriler kazandırdığı da göz ardı edilmemiştir. Öğrencilerin sözlü ve yazılı anlatımda etkili olabilmenin yollarını fark etmeleri amaçlanmıştır (<http://ttkb.meb.gov.tr>).

Dokuzuncu sınıfta; genellikle yakın dönem Türk edebiyatından seçilen örnekler çevresinde, farklı tarz ve türdeki metinlerin zihniyet, yapı, tema, dil ve anlatım, anlam, yorum, gelenek, metin ve yazar/şair bakımlarından nasıl incelenip çözümleneceği ve yorumlanacağı üzerinde durulmuştur. On, on bir ve on ikinci sınıflarda ise Türk edebiyatının farklı dönemlerine ait metinlerin dokuzuncu sınıfta kazandırılan metot, anlayış ve becerilerle incelenmesi hedef alınmıştır." Bu bağlamda Cemiloğlu'na (2004) göre; edebiyat dersi ve ana dili eğitimi tesadüflere bırakılamayacak ölçüde önemli ve hayat boyu kullanımda kalacak olması açısından da sürekli bir beceri edinmedir.

Araştırmada, amaçlar kapsamında 10, 11 ve 12. sınıflarda yürürlükte olan 2011 yılı MEB "Orta Öğretim Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı" genel amaçları temel alınmıştır. Bu genel amaçlar kademeli olarak 9. sınıflarda uygulanmaya başlanan 2015 yılı Türk Dili ve Edebiyatı Öğretim Programının genel amaçları ile de örtüşmektedir. Dolayısıyla orta öğretim kapsamındaki tüm sınıflarda okutulan (9, 10, 11 ve 12) edebiyat dersleri, Türk Edebiyatı Öğretim Programının genel amaçlarının gerçekleşme düzeyi bakımından incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Türkiye’de Edebiyat eğitiminin temel amaçları her sınıf ve okul düzeyinde aynıdır, farklı sınıf ve okul düzeylerindeki tüm kazanımların aynı zamanda bu temel amaçları gerçekleştirecek şekilde oluşturulması öngörülmüştür, bu öngörünün ne derece gerçekleştiğini ortaya çıkarmak, ortaya çıkan sonuçların sebeplerini, bu konudaki çözüm önerilerini edebiyat öğretmenlerinin tespitleriyle belirleyebilmek bu araştırmanın başlıca amacıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi öğretim programında temel amaçların gerçekleşme veya gerçekleşmeme durumunu belirleyen etkenlere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir?
- Edebiyat eğitiminin temel amaçlarının başarıyla gerçekleştirilebilmesi için edebiyat dersi öğretmenlerinin önerileri nelerdir?

Yöntem

Türk Edebiyatı eğitiminin temel amaçlarının gerçekleştirilme düzeylerini, bu düzeyleri belirleyen sebepleri, çözüm önerilerini, konunun uzmanları olan Edebiyat öğretmenlerinin görüşleriyle ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden kuram oluşturma yaklaşımı çalışmadır. Kuram oluşturma yaklaşımında; var olan kavramlara ve anlayışa özgün bir katkı söz konusudur (Karasar, 2007; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Çalışmada veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. sınıflar öğretim programının (2011) genel amaçlarının gerçekleşme durumunun derinlemesine ve bütüncül bir yaklaşımla incelenmesine yönelik 2016-2017 eğitim öğretim yılında Sivas ve Amasya il merkezlerinde görev yapan 25 Edebiyat öğretmeni ile bireysel olarak gerçekleştirilen görüşme veri toplama yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, amaçlı örnekleme tekniğine uygun olacak şekilde kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemi kullanılarak 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Sivas ve Amasya il merkezlerinde 12 farklı ortaöğretim kurumunda görev yapan 25 Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni oluşturmaktadır. Bu yöntemde araştırmacı, yakın olan ve erişilmesi kolay olan durumu seçmesi araştırmacı için daha pratik ve daha az maliyetlidir (Patton 1987; Akt., Yıldırım ve Şimşek 2013:141). Araştırmada nitel araştırma geleneğine uygun olarak, görüşme yapılacak öğretmenlerin çalıştığı okullar açısından çeşitlilik sağlanması için, Sivas ve Amasya il merkezlerinde üniversiteye öğrenci yerleştirme durumuna göre; üniversiteye en çok öğrenci yerleştiren lise, orta düzeyde öğrenci yerleştiren lise ve en az öğrenci yerleştiren liselerde çalışan Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenleri seçilmiştir. Çalışma grubundaki katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1*Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler*

Katılımcılar	Cinsiyet	Kıdem	Görev Yaptığı Okul
K1	Kadın	5+	Sivas İsmet Yılmaz Ç.P.A.L.
K2	Kadın	10+	Sivas Halis Güle A.L.
E1	Erkek	10+	Sivas Cumhuriyet A.L.
K3	Kadın	10+	Sivas M. Sarısözen A.G.S.L
E2	Erkek	10+	Sivas M. Sarısözen A.G.S.L
K4	Kadın	10+	Sivas Prof. Dr. N.Erşen S.B.L
K5	Kadın	20+	Sivas Prof. Dr. N.Erşen S.B.L
K6	Kadın	10+	Sivas Prof. Dr. N.Erşen S.B.L
K7	Kadın	10+	Sivas Prof. Dr. N.Erşen S.B.L
E3	Erkek	10	Sivas Prof. Dr. N.Erşen S.B.L
E4	Erkek	10+	Sivas M.Gökhan Ay A.L.
K8	Kadın	5+	Amasya S.Şerefeddin MTAL
K9	Kadın	10+	Amasya S.Şerefeddin MTAL
K10	Kadın	10+	Amasya S.Şerefeddin MTAL
E5	Erkek	5+	Amasya S.Şerefeddin MTAL
E6	Erkek	10+	Amasya Macit Zeren Fen L.
E7	Erkek	10+	Amasya Lisesi
E8	Erkek	10+	Amasya Lisesi
K11	Kadın	10+	Amasya Lisesi
E9	Erkek	10+	Amasya T. Telekom MTAL
E10	Kadın	10+	Amasya Sosyal Bilimler L.
K12	Kadın	20+	Amasya Sosyal Bilimler L.
K13	Kadın	20+	Amasya Sosyal Bilimler L.
E11	Erkek	10+	Amasya Sosyal Bilimler L.
E12	Erkek	5+	Amasya Alptekin A.L

Tablo 1’de görüldüğü üzere, Sivas ve Amasya merkezde bulunan 12 farklı okulda görev yapan 13 kadın, 12 erkek Edebiyat öğretmeni olmak üzere toplam 25 öğretmen ile görüşmeler yapılmıştır. Sayısı az olduğu için tabloda gösterilmeyen yüksek lisans eğitimi almış 4 (%16) öğretmen olduğu ve öğretmenlerin çoğunun 10 yıl ve üzeri (21 (%84)) kıdemli olduğu ortaya çıkmıştır. Okulların il merkezlerinde olması nedeniyle kıdemli öğretmenlerin sayısının çok olduğu düşünülmektedir

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış “Öğretmen görüşme formu” kullanılmıştır. İki bölümden oluşan görüşme formunun ilk bölümünde katılımcıların biyografik özelliklerini belirlemeye dönük sorular yer almaktadır. Formun ikinci bölümü ise, araştırma konusu ile ilgili literatür taramasından (Tahaoğlu, 2014; Güzel, 2006; MEB Ortaöğretim Edebiyat Dersi Öğretim Programı; 2011) sonra araştırmacılar tarafından oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak formlar Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesinde görev yapan 1 program geliştirme uzmanı, Edebiyat alanında 3 akademisyen ve 2 Edebiyat öğretmeni olmak üzere toplam 6 uzmanın görüşlerine sunulmuştur. Gelen eleştiri ve öneriler doğrultusunda formlardaki maddelerde gerekli

düzenlemeler yapılmıştır. Anlaşıl原因 bazı maddeler farklı şekilde ifade edilmiştir. Görüşme formlarının çalışma grubu dışından seçilen 3 öğretmene ön uygulaması yapıldıktan sonra, görüşme formunda toplam 7 asıl soru ve soruların detaylarına ilişkin toplam 15 sonda belirlenmiştir. Formda yer alan sorulara ve sondalara bir örnek aşağıda verilmektedir.

1.Edebiyat dersleri, Edebiyat dersi eğitim programına uygun olarak öğrencilere ne derece estetik zevk kazandırıyor?

Sonda: Edebiyat dersleri öğrencilere ne derece şiir zevki kazandırıyor?

Sonda: Edebiyat dersleri öğrencilere ne derece anlam ve ifade inceliği kazandırıyor?

Sonda: Öğrencilere estetik zevk kazandırdığına inandığınız metinlere ya da konulara yeterli ölçüde zaman ayırmaya ders programı müsaade ediyor mu? Zaman yeterli değilse bu süreyi sağlamak için neler yapıyorsunuz?

Sonda: Estetik zevk kazandırma noktasında edebiyat ders kitaplarındaki metinleri nasıl değerlendirirsiniz?

Veri Toplama Süreci

Araştırma verileri, iki araştırmacı tarafından Mayıs 2017'de 2 haftalık bir süreçte edebiyat öğretmenlerinin uygun oldukları saatlerde ve okullarında öğretmenler odasında yapılan yüz yüze görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiştir. Kayıt cihazı kullanılarak yapılan görüşmelerin her biri ortalama 50 dakika sürmüştür. Araştırmada yapılan görüşmeler için, araştırmacılar tarafından hazırlanmış yarı-yapılandırılmış "Öğretmen görüşme formu" kullanılarak, edebiyat derslerinin edebiyat dersi öğretim programı genel amaçlarına uygunluk derecesi sorgulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri toplama yöntemi olarak görüşmenin yapıldığı bu araştırmada verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Görüşmeleri çözümlmek için öncelikle görüşme sırasında konuşmaların kaydedildiği telefonlardan yazıya geçirilmiştir. Ortalama 120 dakikada yazıya geçirilen görüşme kayıtları üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Öğretmenlere ait, her bir soruya verilen yanıtlar tek tek okunmuş, içeriğe göre soruya ilişkin yanıt niteliği taşıyan ifadeler belirlenen kategorilere kodlanmıştır. Öğretmenler 1 ile 25 sayıları arasında cinsiyetleri belirtilerek numaralandırılmıştır (K1; E2; K10 gibi). Öğretmenlerden doğrudan alıntılara katılımcı kodlarıyla yer verilmiştir. Temaların ortaya çıkmasını sağlayan görüşlerden bazıları katılımcıların kod adları kullanılarak doğrudan aktarma tekniğiyle verilmiştir. Bu yöntemle nesnellik sağlanmaya çalışılmıştır.

Yapılan çalışmanın güvenilirliğini arttırmak için tespit edilen kategoriler ve ortak temalar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiş, daha sonra bir araya gelinerek verilerle saptanan ortak temalar arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar giderilmiş ve bu şekilde oluşturulan kodlama ve kategoriler üzerinde tam bir mutabakat sağlanmıştır (Lincoln & Guba, 1985; Yıldırım & Şimşek, 2005).

Bulgular

Araştırma sonunda Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin görüşlerine göre, Türk edebiyatı dersi öğretim programı amaçlarının gerçekleşme veya gerçekleşmeme durumunu belirleyen faktörlere ve bu amaçların başarı ile gerçekleştirilebilmesi için öğretmen önerilerine ilişkin öğretmen görüşleri dört tema ve bu temalara ilişkin on bir kod altında aşağıdaki şekilde ortaya çıkmıştır.

- Eğitim Anlayışı

- Yoğun öğretim programı
- Bilgi ağırlıklı eğitim
- YGS ve LYS odaklı ders tutumu

-Ders Kitaplarının Niteliği

- Metnin yetersizliği ve özensizliği
- Soru ve uygulama yetersizliği

-Kişisel Çaba

- Öğrencinin Kişisel Çabası
- Öğretmenin Kişisel Çabası

-Sosyal Faaliyetler

- Okuma saatleri
- Yazar-öğrenci buluşması
- Şiir Dinletileri
- Kısa film- drama etkinlikleri

1. Eğitim Anlayışı

“Edebiyat dersinin temel amaçlarının gerçekleşme durumunu belirleyen etkenlere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir? probleminin cevabını bulmaya ilişkin öğretmenlere sorulan 1. soruya “Edebiyat dersleri öğrencilere, estetik zevk (şiir zevki/ifade inceliği), empati kurma becerisi, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerini kazandırmada ne derece etkilidir?” verilen cevaplar analiz edildiğinde eğitim anlayışıyla ilgili olarak; “yoğun öğretim programı”, “bilgi ağırlıklı eğitim”, “YGS ve LYS odaklı ders tutumu” kodları bulgulanmıştır. Bu kodlara ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

Yoğun Öğretim Programı

Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (19 katılımcı) edebiyat dersi kazanımlarının çokluğu ve bazı kazanımların gereksiz olması sebebiyle Türk edebiyatı öğretim programındaki genel amaçların gerçekleştirilmesi için yeterli zamanın kalmadığını, belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin K4 ve E4 kodlu öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Öğrencilere okuma, değerlendirme becerileri veya estetik zevk kazandıran metinlere gereken zamanı ayıramıyoruz, çünkü müfredat gereksiz pek çok konuyla yüklü. Bu konuları özet geçerek sanat zevkine yer açmaya çalışıyoruz.K4

Ders öğretim programı, yıllık plan vs. kazanım ve içerik yoğunluğu öğrencilere şiir zevki aşılama, duyuşsal özellikler kazandırma noktasında bize yeterli zaman bırakmıyor.E4

Bilgi Ağırlıklı Eğitim

Edebiyat öğretmenlerinin çoğu (18 katılımcı) edebiyat derslerinin eğitim programı sebebiyle bilgi ağırlıklı olduğunu ve bu durumun şiir zevki, empati duygusu, eleştirel düşünme ve sorgulama gibi becerileri öğrenciye kazandırmada sorun oluşturduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin K4, E8 ve K2 kodlu öğretmenler görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmişlerdir.

Edebiyat dersinde sanat yönünden ziyade tarih ve bilgi boyutu ağır bastığı için çocuklara estetik zevk veren bir sanat değil, not alacakları ders olarak görünüyor.K4

Yazarın şairin hayatı, edebi kişiliği ve eserleri bilgisi metnin önüne geçiyor. Buna rağmen derslerde ve ders dışı etkinliklerde şiir ezberleme, çözümleme, metin analizi uygulamalarıyla bu açığı kapatmaya çalışıyoruz.E8

Programı hazırlayanlar bilgi yükleme düşüncesiyle hazırladığı için estetik zevk, empati, bakış açısı geliştirme söz konusu bile değil.K2

YGS ve LYS Odaklı Ders Tutumu

Görüşmeye katılan edebiyat öğretmenlerinin çoğu (20 katılımcı) Üniversiteye giriş sınav sistemi yüzünden öğrencilerin YGS ve LYS sınavlarına odaklandığı ve öğrencileri test sınavlarına hazırlayacak şekilde ezbere ve mekanik bir yöntemle edebiyat dersi konularının işlendiği , sayısal sınıflarında

analizci yaklaşımla ders işlemek bir tarafa, ders konularının bile yeterli düzeyde işlenemediğini, sınav odaklı yaklaşımın edebiyat derslerinde bilgi ve ezberi ön plana çıkardığını belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin K2, E1 ve E2 kodlu öğretmenlerin görüşleri şöyledir:

Günümüz eğitim sistemi öğrenciyi kendisi için değil, sistemde başarılı olmak için öğrenmeye sevk ediyor. Öğrenmekten değerlendirmeye, sorgulamaya vakit kalmıyor. K2

Yeni müfredatta (9.sınıflar) okuma ve yazma bağlamında yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerine yönelik uygulamalar var. Hikaye yazma, kısa film çekme gibi. Eski müfredat ise bu konuda yeterli değil. Ne yapılırsa yapılsın üniversite sınav sistemi test mantığıyla hazırlandığı sürece daha çok genç heba olur. E1

Bazı sınıfların edebiyat kitaplarındaki metinler çocuğa bilişsel ve duyuşsal özellikler kazandırmak için fena değil. Ama sınava dönük bir çalışma tüm bunları gölgeliyor. E2

2. Ders Kitaplarının Niteliği

Öğretmenlerin sorulan 2. Soruya “Edebiyat ders kitaplarını öğrenciye okuma, anlama, dinleme, ifade inceliği, milli bilinç, şiir zevki ve empati becerisi kazandırma noktasında nasıl değerlendiriyorsunuz?” ilişkin verdikleri cevaplar analiz edildiğinde; “metinlerin yetersizliği – özensizliği” ve “soru ve uygulama yetersizliği” kodlarının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu kodlara ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

Metinlerin Yetersizliği ve Özensizliği

Öğretmen adaylarının çoğu (19 katılımcı) edebiyat kitaplarındaki metinlerin Türk edebiyatı öğretim programının genel amaçlarını gerçekleştirmede yetersiz, ilgi çekicilikten uzak ve sıkıcı olarak değerlendirmiş; bu metinlerin “rast gele ya da özensiz” seçilmiş olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu konuya ilişkin K2, E4 ve K3 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Kitaplarda metin seçimleri özensiz ve dağınık. Çekicilikten uzak, ilgi çekmeyen metinler içselleştirilemez. K2

Elbette ki her edebiyat kitabı o düzeydeki öğrenci için önemli bir kaynak olmalıdır. Gelenek ve görenekleri aktarmada da önemi tartışılmaz. Ama son dönemlerde ders kitaplarında bu husus göz ardı edilmiş. E4

Estetik zevk, empati kazandırma gibi konularda ders kitaplarında seçilen metinler en büyük sıkıntılardan biri. Metinler öğrenciler üzerinde istenen etkiyi bırakmıyor, ilgi çekici değil, bir bütünlük arz etmiyor. K3

Soru ve Uygulama Yetersizliği

Görüşmeye katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (17 katılımcı) öğrencilere analiz yapma, yaratıcı ve eleştirel tutum kazandırma gibi amaçlar noktasında ders kitaplarındaki soru ve uygulamaları; yetersiz, merak uyandırmaktan uzak, gereksiz şekilde yoğun ve özensiz bulduklarını belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin K8, E10 ve K12 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Gerek kitaplarda yer alan metinlerin gerek konu ile ilgili soruların çok fazla ve yoğun olduğunu düşünüyorum. Tek elden hazırlanmış, yeterli incelemeden geçmemiş kitapları başarısız buluyorum. Ayrıca kitaplarımız bilgiden de yoksun. K8

Aslında kitapların metinle ilgili hazırlık kısmında yaratıcı ve eleştirel düşünmeyi destekleyen sorular ve araştırma ödevleri var. Ama kitapların yoğunluğu ve soruların etkinliklerin çokluğu sebebiyle bunlar gözden kaçabiliyor. E10

Kitapların araştırma, etkinlik, ölçme değerlendirme bölümleri çok klişe. Merak yaratan sorular sorulmuyor. Pekiştirme sadece ölçme değerlendirmeye yapılıyor. Oysa az da olsa okuma anlatma olmalı. K12

3. Kişisel Çaba

“Edebiyat dersinin temel amaçlarının gerçekleşme durumunu belirleyen etkenlere ilişkin öğretmen görüşleri nelerdir? alt probleminin cevabını bulmaya ilişkin öğretmenlere “Öğrenci derste

öğrendiklerinden hareketle okuduklarının ve öğrendiklerinin değerlendirmesini yapabiliyor, ifade inceliklerini fark edebiliyor mu?” sorulmuştur. Öğretmen cevapları analiz edildiğinde; “öğrencinin kişisel çabası” ve “öğretmenin kişisel çabası” kodlarının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu kodlara ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

Öğrencinin Kişisel Çabası

Edebiyat öğretmenlerinin çoğu (20 Katılımcı) ders kitaplarının ve eğitim anlayışının öğrenciyi sorgulama ve analiz becerilerinden uzaklaştırdığını, ders kitaplarında öğrencinin söz varlığını zenginleştirmeye ya da ifade inceliğini kavratmaya yönelik çalışmalar olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu becerilerin kazanılmasında öğrencinin kişisel çabasının yani sorgulama ve öğrenme merakı içerisinde olup olmamasının en önemli faktör olduğunu vurgulamışlardır. Bu konuya ilişkin K9, E7 ve E4 kodlu öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir:

Yeni nesil bir şeyleri değerlendirme, sorgulama gereği duymuyor. Doygun nesle buna ihtiyacı olduğunu hissettirecek bir eğitim anlayışı da yok.K9

Öğrencilerde sorgulamanın yeterli düzeyde olduğunu düşünmüyorum.Bunun için bir neden de yok. Bunu ancak birkaç öğrenci kişisel çabası ya da merakı yüzünden yapıyor. Kitaplardaki metinler zaten ortada.E7

Edebiyat grubu derslerini alan öğrencilerin iletişimlerinde anlam ve ifade inceliği gibi bir dertlerinin olduğunu zannetmiyorum, istisnalar hariç.Zaten kitapta da kelime çalışması çok az.Eskiden metnin sonunda bilinmeyen kelimeler ve anlamları verilirdi.Kitabın sonunda da sözlük kısmı olurdu.Yeni müfredatta bu uygulamayı tekrar başlatmışlar.E4

Öğretmenin Kişisel Çabası

Görüşmeye katılan edebiyat öğretmenlerinin çoğu (21 katılımcı) edebiyat dersi öğretim programı amaçlarının gerçekleştirilmesinde en önemli etkenin “öğretmenin kişisel çabası” olduğunu belirtmişlerdir. Bu duruma ilişkin K1, K8 ve K10 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir:

Ders içeriği şiiri sevdirmeye yönelik hazırlanmamış ancak öğretmenin özel çabalarıyla şiire ilgi ve sevgi arttırılabilir.K1

Öğrenci bir şeyleri analiz etme veya yeni fikirler geliştirme çabasında değil ,bunu ancak biz yönlendirdiğimizde yapıyorlar.K8

Öğrencilerin okuma, anlama, sorgulama yapmasına, kelime hazinesine yeni sözcükler eklemesine ders programının müsaade ettiğini düşünmüyorum. Çok fazla gereksiz konu var. Bunları dersin diğer konularından zaman aşırarak biz yaptırmaya çalışıyoruz.K10

4. Sosyal Faaliyetler

“Edebiyat eğitiminin temel amaçlarının gerçekleştirilebilmesi için öğretmen önerileri nelerdir? alt problemine ilişkin öğretmenlere “öğrenciye dört temel becerinin, şiir zevki ve eleştirel sorgulama alışkanlığının kazandırılmasında ne tip etkinlik ya da uygulamalar faydalı olabilir?” sorusu sorulmuştur. Öğretmen cevapları analiz edildiğinde; “okuma saatleri”, “yazar-öğrenci buluşması”, “şiir dinletisi” ve “kısa film- drama etkinlikleri” kodlarının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu kodlara ilişkin açıklamalara aşağıda yer verilmektedir.

Okuma Saatleri

Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (17 katılımcı) okuma saati uygulamasını öğrencilerin okuma, anlama, dinleme becerileri yanında söz varlığına katkıda bulunma, anlamlandırma, ifade inceliğine katkı sağlama, estetik zevk kazandırma gibi amaçların gerçekleşmesinde oldukça faydalı bulmuştur. Bu duruma ilişkin K3, K11, K9, E7 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şöyledir:

Ben kendim haftada 5 saatin bir saatini kitap okumaya ayırıyorum. O zevki alan öğrenci zaten devam ettiriyor.K3.

Okuma saatlerinin kesin olarak belirlenmesi gerekir. Okuma saati uygulaması ile öğrencilerin okuma becerisi yanında, dinleme, anlama, estetik zevk, ifade ve anlam inceliği gibi hususlarda da öğrencilerimize katkı sağlayacağına inanıyorum. Ayrıca belirlenen okuma saati dersleri adı altında eser-yazar tanıtımı da yapılabilir.K11

Öğrenciler kitap okumadıkları için okuduğunu anlamakta da zorlanıyorlar haliyle. Kitap okuma bir ders sati olarak müfredata konulabilir. K9

Ben dersimin yarım saatini kitap okumaya ayırıyorum. Dolayısıyla edebiyat dersinin olduğu günlerde her öğrencinin çantasında bir kitap mutlaka vardır. Başlarda bu alışkanlığı öğrenciye kazandırmak zor oldu fakat zamanla alıştıklarını söyleyebilirim.E7

Yazar- Öğrenci Buluşması

“Öğrencilerin okuma ve dinleme becerilerinin geliştirilmesi noktasında neler yapılabilir?” sorusuna görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (16 katılımcı) yazar-öğretmen buluşmasının faydalı olabileceği cevabını vermişlerdir. Bu duruma ilişkin E6, K2 ve K5 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şöyledir.

Öğrencilerin okuma-dinleme becerisi adı altında tanınmış şair ve yazarlar okullara davet edilip öğrencilerle buluşmaları sağlanabilir.(Bu büyük şehirlerde yapılıyor ama Anadolu’nun ücra köşelerinde öğrenci bir yazar ya da şairi tanıma fırsatı bulamıyor. E6

Teorik bilgilerin yanında işlenen konuya uygun olarak örneğin halk şiirinde yerine göre bir halk ozanından canlı olarak türküler dinletme uygulamasına gidilebilir.K2

Anadolu’da hala örneklerine rastladığımız aşık atışmaları -lebdeğmez- belgesel formunda öğrencilere izlettirebilir yahut bulundukları yörede devam eden aşık geleneği varsa öğrencilerin halk şairlerini yakından dinleyebileceği imkanlar sağlanabilir.K5

Şiir Dinletisi

Dinleme uygulamaları ile edebiyat dersi kazanımları arasında gösterilen ifade ve anlam inceliği kazanımı arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu araştırma sonucunda elde edilen bulgulardandır. Mevcut programlarda bu ad altında uygulamaların bulunmadığını dile getiren öğretmenlerimizin çoğu (17 katılımcı) “Öğrencilerin şiir zevki kazanması ve dinleme becerilerini geliştirmesi konusunda neler yapılabilir?” sorusuna şiir dinletilerinin faydalı olabileceğini cevabını vermişlerdir. Bu duruma ilişkin E5, K10, E12 kodlu öğretmenlerin görüşleri aşağıdadır:

Okunan eserleri öğrencilerin seslendirip kaydetmesi istenebilir.Mp3 formatında eser okuması yaptırılabilir. Bu sayede öğrencilerin kendilerini güzel okuyan öğrencilerle tatlı bir rekabet havası içine girerek özenmesi ve okuduklarını değerlendirmesi aşamasında dinleme becerileri gelişecektir.E5

Güncel hayatla ilişkilendirilebilen metinlerin görsellerle desteklenerek öğrencinin dikkati çekilmeli, örneğin şiir dinletileri yapılabilir.K10

Öncesinde okuma alışkanlığı edinseler daha iyi olacak. Okumayan öğrenci okuduğunu da anlamıyor doğal olarak. Anlamayan bir öğrencinin karşısındakini dinlemesini de bekleyemeyiz. Dinleme becerileri konusunda öğrencilerin dikkatini çekebilecek metinler, görseller ve akıllı tahta uygulamaları ile desteklenebilir.E12

Kısa Film ve Drama Etkinlikleri

“Edebiyat derslerinin öğrencilerin hayata bakış açılarını geliştirme, yaratıcı güç ve problem çözme becerilerini geliştirme, öğrencilere duyuşsal özellik kazandırma, noktasında neler yapılabilir?” sorularına öğretmenlerimizin yarından fazlası (15 katılımcı) kısa film ve drama etkinliklerinin bu konuda faydalı olacağı cevabını vermişlerdir. Bu duruma ilişkin K8, E1, E3, E9 kodlu öğretmenlerin ifadeleri şu şekildedir.

Roman , şiir, hikaye ,biyografi, gezi türlerinden metinler özellikle okutulmalı.Görsel zeka alanı baskın öğrencilere hitap etmesi ve diğer öğrencilerimizin de ilgisini çekeceğine inandığım-ki daha önce tecrübe ettim- uyarlama filmler öğrencilere izlettirilip öğrencilerden yorumlamaları istenebilir. Ya da roman ve uyarlama filmin bir karşılaştırılması yapıp eksi ve artlarının öğrenci tarafından analizi istenebilir.K8

Öğrencilerin yaratıcı güç ve problem çözme becerilerini geliştirmesi açısından ilgisi olan öğrencilerin belirlediği bir konu ile ilgili kısa film çekmesi istenebilir.E1.

Drama çalışmaları için ayrıca dersler konulmalı, hatta ders kitaplarında yer alan metinler canlandırma formuna uygun metinlerden seçilmeli bence duyuşsal özelliğin geliştirilmesi ve empati noktasında bu uygulama çok önemli.E3

Öğrenciler sınava yönelik hazırlanmamalı. Kitap okuma, şiir yazma, tiyatro gösterileri hazırlama gibi eleştirel düşünebilmenin önünü açacak uygulamalara yönlendirilmelidir.E9

Tartışma ve Sonuç

Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi öğretim programı genel amaçlarının, edebiyat derslerinde gerçekleşme düzeylerinin incelenmesine yönelik bulgular “Eğitim anlayışı”, “ders kitaplarının niteliği”, “kişisel çaba” ve “sosyal faaliyetler” olmak üzere dört tema ve bu temalara ilişkin on bir alt kod olarak ortaya çıkmıştır. “Eğitim anlayışı” temasına ilişkin; yoğun öğretim programı, bilgi ağırlıklı eğitim, LYS ve YGS odaklı ders tutumu olmak üzere üç kod, “ders kitaplarının niteliği” temasında; metnin yetersizliği-özensizliği, soru ve uygulama yetersizliği olmak üzere iki kod, “kişisel çaba” temasında; öğrencinin ve öğretmenin kişisel çabası olmak üzere iki kod, ve “sosyal faaliyetler” temasında; okuma saatleri, yazar-öğrenci buluşması, kısa film –drama etkinlikleri, şiir dinletisi olmak üzere dört kod bulgulanmıştır.

Mevcut eğitim anlayışını bilgi ağırlıklı, gereksiz şekilde yoğun ve sınav odaklı bulan öğretmenler, bu durumun metinlere ayrılması gereken zamanı çok kısalttığını; öğrencilerde okuma, yazma, anlama, dinleme gibi dört temel becerinin gelişmesine engel olduğunu; çocuklara empati ve bakış açısı geliştirme, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerileri kazandırmada yararlı olmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine göre, edebiyat derslerinin amacına yönelik işleminin önündeki en önemli engel eğitim anlayışıdır. Oysa Milli Eğitim Temel Yasası, en yalın biçimiyle, Türk ulusunu çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı ve seçkin bir ortağı yapacak, düşünce ve duyu boyutuyla gelişmiş, bilimsel düşünce yetisi edinmiş, özgür bireyler yetiştirmeyi öngörmektedir. Bilinmelidir ki bir toplumda yapıcı ve yaratıcı kültürün gelişebilmesi için o toplumdaki kişilerin bir düşünme yetisi edinmeleri; insana, yaşama ve doğaya özgü bir duyarlılık geliştirmeleri gerekir. Çünkü düşünmenin özendirilmediği, duyarlılığın geliştirilmediği toplumlarda demokrasi gelişmez (Sever, 2008).

Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğuna (21; %84) göre Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi öğretim programı gereksiz şekilde yoğun ve karmaşıktır. Bu durum öğrencilerin edebiyat derslerinden zevk almasını, metinleri içselleştirmesini, öğretim programının bütünlüğünü algılamasını engellemektedir. Yine öğretmenlerin önemli bir kısmı, dersleri “bilgi ağırlıklı ve teorik” olarak nitelemişlerdir. Bu durum Türkiye’de üniversite sınav sisteminin bir sonucu olarak algılanmakta ve öğrenciyi ezberleterek, duyuşsal özelliklerinin gelişmesini engellediği düşünülmektedir. Öğretmenlere göre, bilgiye ve ezbere yönelen öğrenci için edebiyat dersi sadece iyi not alınması gereken bir ders olarak görüldüğünü belirtmişlerdir. Halbuki ezbere yönlendirilen bir öğrencinin sorgulama yapabilmesi beklenemez. Tüm önemli basamaklardaki sınavların test şeklinde olması öğrencilerin kendilerini yazılı olarak ifade etme becerilerini son derece köreltmekte, düşünmeyen, sadece ezberleyen, klasik soruları bile yetersiz kısa cevaplarla geçiştiren bir öğrenci kitlesi yaratmaktadır. Oysa dil ve edebiyat öğretiminin temel amacı “düşünen, duyarlı bireyler yetiştirmek” olmalıdır (Sever,2002:15).

Görüşme sonuçlarına göre, ders kitaplarının niteliği, edebiyat öğretiminin genel amaçlarının tam olarak gerçekleşmemesinde etkili olan bir diğer faktördür. Görüşmeye katılan öğretmenlerin çoğu (20; %80) edebiyat ders kitaplarını dağınık, özensiz, yetersiz, gereksiz şekilde yoğun ve karmaşık bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu sorun iki şekilde karşımıza çıkmaktadır: Birincisi, kitaplarda yer alan metinlerin yetersizliği ve özensizliğidir. Öğretmenlerin çoğuna göre ders kitaplarındaki metinlerin önemli bir kısmı öğrencilerin ilgisini çekmekten uzak, klişe, rast gele seçilmiş metinlerdir ve bu metinler genelde kesit halinde verildiğinden çocuk okuduğundan bir şey anlamamakta, zevk de alamamaktadır. Metinlerin sonunda, metindeki bilinmeyen kelimelere dair bir açıklama ya da

sözlük yer almadığından öğrenci kelime hazinesini zenginleştirme noktasında da metinlerden istifade edememektedir. Oysa Lazar, (1993) edebiyat metninin toplumsal ve bireysel değer gelişimi açısından güçlü araçlar olduğunu, öğrencilerin dil ve edebiyat derslerinde ele aldıkları edebiyat metinleri yoluyla hem kendi içlerinde hem de birbirleri arasında derin etkileşimler yaşayarak daha iyi bir toplumu yarattıklarını vurgular. Mevcut ders kitaplarındaki edebi metinler Lazar'ın vurguladığı bu etki ve işlevden uzaktır. Kitaplardaki ikinci sorun; uygulama ve soruların yetersizliğidir. Görüşmeye katılan öğretmenlerinin çoğuna göre ders kitaplarındaki uygulama ve sorular yoğun ve karmaşıktır. Öğrenciyi analiz yapma ya da sorgulama gibi üst düzey becerilerin geliştirilmesine yönelmekten çok bilgilerin pekiştirilmesi gibi ezbere yönelmektedir. Ayrıca çoğu uygulama ve etkinliğin gerçekleştirilmesine öğretim programının yoğunluğu ve kısıtlı süre izin vermemektedir. Bu durum öğretmenin çoğu soru ve uygulamayı görmezden gelmesine ve aradaki değerli soruları da gözden kaırmasına sebep olmaktadır. Öğretmenlerin çoğunluğunun daha önce belirttiğimiz konularda olduğu gibi bu konuda da görüş birliği içerisinde olmaları sorunun gerçekliği ve geçerliliğini göstermektedir. Metinlerin, soru ve uygulamaların önemli bir kısmının niteliksiz olması aynı zamanda öğretmenin ders kitabından konu işlemesini de engellediğinden öğrencilerin kaynak kitaplara yönelmesine veya dersin bir bütünlük arz etmeyen farklı kaynaklardan işlenmesine neden olmaktadır, bu noktada Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ücretsiz dağıtılan kitapların işlevsiz kalması ve ortaya çıkan kaynak israfı da dikkate alınması gereken bir diğer sorundur.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin tamamına yakını (23; %92) edebiyat derslerinde öğrenciye dört temel becerisi, şiir zevki, empati yeteneği ve eleştirel sorgulama becerisi kazandırılmasının daha çok öğrenci ve öğretmenin kişisel çabasıyla gerçekleştiğini ifade etmişlerdir. Bu öğretmenlerin 20'si öğrencinin kişisel çabası ve ilgisinin; öğrenciye sorgulama, değerlendirme, empati yapma, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi ya da şiir zevki kazandırmada en önemli etken olarak görmektedir. Fakat bu çabayı gösteren öğrenci sayısı oldukça azdır. Yine bu öğretmenlerden 21'i, öğrencinin çabası yanında öğretmen çabasının da çok önemli olduğunu, öğretim programındaki ve ders kitaplarındaki çoğu olumsuzluğun öğretmen çabasıyla aşıldığını, öğretmenin gerçekleştirdiği şiir dinletisi, yazar-öğrenci buluşması, okuma saati gibi farklı etkinliklerle edebiyat dersinin öğrencilere sevdireldiğini ifade etmişlerdir. Eğitim faaliyetlerinin kalitesinin üst boyutlara taşınmasında ise öğretmenlerin üzerine düşen yük fazla olup, eğitim öğretim faaliyetlerinin büyük ölçüde öğretmenin niteliğiyle paralellik gösterdiği ifade edilebilir (Kılıç ve Acat, 2007:22). Oysa öğrencilere dört temel beceri, empati yapma, sorgulama ve değerlendirme gibi nitelikleri kazandırmak sadece öğrencinin ya da öğretmenin çabasına bırakılmayacak kadar önemlidir. Bu durum eğitim anlayışı ve ders kitaplarıyla aşılabilecek pek çok şeyin öğretmen ve öğrencinin üzerine yıkılması anlamına gelir ki, her öğrenci ve öğretmenin aynı çabayı göstermeyeceği düşünüldüğünde alınacak sonuç genel amaçlar anlamında yetersizlik olacaktır.

Edebiyat dersi kapsamında gerçekleştirilen sosyal faaliyetler ise görüşmeye katılan öğretmenlere göre, edebiyat dersi öğretim programı genel amaçlarının gerçekleştirilmesinde önemli etkenlerden biridir. Öğretmenlerin çoğuna (22; %88) göre kitap okuma saatleri ve kitap sınavları öğrenciye okuma, anlama, değerlendirme, empati yapabilme noktasında yardımcı olmaktadır. Yazar ve öğrenci buluşması ise öğrencinin esere olan ilgisini artırmakta, öğrenciyle yüz yüze görüşen yazar ve şairler öğrenci için rol model olabilmektedir. Öğretmenlerin çoğu yazar –öğrenci görüşmesini bu manada etkili bulmaktadır. Öğrenciye estetik zevk kazandırma noktasında ise yine öğretmenlerin çoğu şiir dinletisi yapılması gerektiğini savunmuşlar, şiir dinletilerinin şiir ve edebiyata olan ilgiyi artırdığına, öğrenciye anlam ve ifade inceliği kazandırdığına vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin faydalı buldukları bir diğer etkinlikse kısa film ve drama uygulamalarıdır. Görüşmeye katılan öğretmenler, kısa film ve drama etkinliklerinin öğrencinin kurgu yapabilmesine, kendini ifade etme gücünü geliştirmesine ve işlenen konuyu kalıcı hale getirmesine yardımcı olduğunu düşünmektedir. Dersi teorik olarak değil de öğrencinin ilgisini çekecek uygulamalar eşliğinde işlemek elbette dersi sevdirmede ve istenilen amaçlara ulaşmada en faydalı yöntemlerden biri olacaktır. Çünkü bu tip etkinlikler öğrencinin derse olan ilgisini daima artırmıştır.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğunun (21; %84) Türk edebiyatı öğretim programı genel amaçlarının gerçekleşmesini engelleyen konular üzerinde hem fikir olması bu sorunların ciddiyetle çözülmesi gereken problemler olduğunu göstermektedir. Tüm bunlardan hareketle şu sonuçlara rahatlıkla varılabilir: Edebiyat dersi öğretim programı genel amaçlarının edebiyat derslerinde gerçekleşme düzeyi yetersizdir. Buna neden olan başlıca faktörler; eğitim anlayışı, sınav ve bilgi ağırlıklı ders yaklaşımıdır. Ayrıca öğretim programının yoğunluğu, metinlerin yetersizliği ve özensizliği, soru ve uygulamadaki yetersizlikler bu sorunu daha da derinleştiren unsurlardır. Araştırma sonucunda ortaya çıkan tüm bu sonuçlar Ayyıldız ve Bozkurt'un (2006) araştırma bulguları paraleldir. Türk Dili ve Edebiyat dersinin verildiği yıllar ile üniversiteye hazırlık sürecinin örtüşmesi, bununla birlikte üniversiteye öğrenci seçme sınavı ile eğitim programının uyuşmaması önceliği üniversiteye girmek olan öğrencilerde dersin faydasızlığı yönünde kanaatlere yol açmaktadır.

Bu durum 2011'de değişen öğretim programına rağmen aynı problemlerin devam ettiğini göstermektedir. Ders kitaplarının daha seçkin ve bütünlüklü metinlerden oluşturulması, metin sonlarında bilinmeyen kelimelere yönelik uygulama ve sözlüklerin olması, kitaplardaki soru ve uygulamaların azaltılıp sadeleştirilmesi, sorgulamaya yönelik soruların çoğaltılması ders kitaplarındaki problemin çözümünde önemli bir aşama olacaktır. Yine edebiyat derslerindeki öğretim programı yoğunluğunun azaltılması, öğretim programının gereksiz ve salt bilgi içeren konulardan arındırılması edebiyat dersinin amacına uygun şekilde işlenmesini sağlayacak önemli adımlar olacaktır. Fakat tüm bunların olabilmesi, bilgi ağırlıklı ve test mantığıyla hazırlanan üniversite sınavlarının gözden geçirilmesi ve açık uçlu soru uygulamasına bir an önce geçilmesiyle mümkün görülmektedir.

Guiney (2017) Fransız eğitiminde; edebiyatın sadece ruhsal ya da faydacı bir disiplin olarak değil, yararlı bir ruhsal disiplin olarak önemini araştırmıştır. Edebiyat çalışmalarının "genel eğitim" statüsünün belirsiz geleceğini geçmişinden öğrenerek araştırmayı amaçlamıştır. Fransız edebiyatında, akademik edebiyat teorisinin, özellikle de orta öğretim düzeyindeki edebi pedagoji ihtiyaçlarına yeterince hitap etmediği gerçeğinden hareketle, yeni bir akademik araştırma alanı ortaya çıkmıştır. "Didactique de la littérature (edebi öğretimler)". Bu radikal yeniden yorumlama, Roland Barthes'in "okuyucu" ile "yazar" arasında "tüketen" ve "üreten" arasındaki ayrımı yapıyor. "Tüketim" ve "üretim" in ekonomik metaforları bugüne kadar, ilgisiz ve pratik, yararlı bir ruhsal disiplin olan zorunlu bir edebiyat müfredatı için en iyi gerekçeyi sağlıyor. Araştırma sonuçlarına ilişkin önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Bundan sonra yapılacak araştırmalarda, Ortaöğretim Türk Edebiyatı dersi öğretim programı genel amaçlarının, edebiyat derslerinde gerçekleşme düzeylerinin incelenmesine yönelik görüşme yanında gözlem gibi farklı nitel araştırma veri toplama yöntemleri kullanılabilir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı ders kitaplarına ilişkin ve nasıl olması gerektiğine ilişkin daha çok araştırma yapılabilir.

Araştırmaya göre, 2011'de değişen öğretim programına rağmen aynı problemlerin devam etmesi sonucu, MEB'de eğitim programları geliştirme komisyonlarında yeni bir yapılanmaya gitmesi önerilebilir. Eğitim programı değerlendirmelerinin sadece isimde kalmayıp, köklü bir değişiklik olmasa da, Ar-Ge kapsamında eksiklikleri gidermeye dönük yapılması önemlidir. Alanda yapılan bilimsel araştırmaların daha dikkatli ve sistematik bir şekilde incelenerek program geliştirme komisyonları tarafında ele alınması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Ayyıldız, M. ve Bozkurt, Ü. (2006). Edebiyat Ve Kompozisyon Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar (Alan Araştırması Van Örneği), *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1), 45-54.
- Atalay-demir, T. (2014). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi Temel Kavram ve Terimleri. M. Erdem; M. Dursun ve A. Akkaya (Ed.), (s.1-56), Ankara: Pegem Akademi.
- Cemiloğlu, Mustafa (2003). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, Bursa: Alfa Yayınları.
- Çelik, Tuğba (2013). Dil ve Edebiyat Öğretimi, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Edocere a Resource for Catholic Education. (2010) Guidelines for the teaching of English in the Secondary School. United States of America. http://www.edocere.org/articles/guidelines_for_teaching_english_in_secondary_school.htm
- Eyüp, B.; Uzuner-yurt, S. ve Stebler, M. Z. (2012). "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimine Yönelik Yapılan Akademik Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme", *Turkish Studies*, 7(1), 1119-1131.
- Guiney, M., M. (2017). Literature, Pedagogy and Curriculum in Secondary Education. Examples from France. Springer Nature. <https://link.springer.com/book/10.1007%2F978-3-319-52138-1>
- Gücüyeter, B. (2002). 1950-2000 Yılları Arasında Yayımlanan Çeşitli Dergilerdeki Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi İle İlgili Makalelerin İncelenip Değerlendirilmesi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Güzel, A. (2006). "Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu Amaçlara Yönelik Yöntem, Teknik ve Örnek Uygulamalar", *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 8
- Kantemir, E. (1974). Türkiye'de Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara : Nobel Yayın Dağıtım
- Kavcar, C. (1973). II. Meşrutiyet Devri Edebiyatı ve Eğitimi, Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Ankara.
- Kavcar, C. (1999). Edebiyat ve Eğitim (3.Baskı), Ankara: Engin Yayınevi
- Kılıç, H. H. (2014). Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9,10,11,12.Sınıflar Öğretim Programına Genel Bir Bakış (Edt: Erdem,M.Dursun ve Akkaya, Ahmet),(s.57-74), Ankara: Pegem Akademi.
- Lazar, G. (1993). Literature and Language Teaching, Cambridge University Press, Cambridge
- Özyürek, R. (2008). Liselerde Türk Edebiyatı Dil ve Anlatım Dersi Öğretimi, Ankara: Semih Ofset Matbaacılık.
- Sever, S. (2002). Öğretim Dilli Olarak Türkçenin Sorunlar ve Öğretme-Örenme Sürecindeki Etkili Yaklaşımlar, Türkçenin Dünü, Bugünü, Yarını, Uluslar Arası Bilgi Şöleni, Ankara.
- Sever, S. (2008), Çocuk ve Edebiyat, Tudem Yayınları, İzmir
- Tahaoğlu, A. (2014). Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Bilişsel Açından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Uçan, H. (2013). Dilbilim Göstergibilim ve Edebiyat Eğitimi (2. Baskı), Ankara: Hece Yayınları
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9.Baskı), Ankara : Seçkin Yayıncılık
- MEB Ortaöğretim Türk Edebiyatı Dersi 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar Öğretim Programı, Ankara, 2011. <http://ttkb.meb.gov.tr> Erişim tarihi: 04/06/2017
- MEB Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara, 2015. <http://ttkb.meb.gov.tr> Erişim tarihi: 08/05/2017

Extended Summary

Teachers' Views on the Attainment of the Goals of the Turkish Literature Course Curriculum in Secondary Education

The Turkish word for literature “edebiyat” is an Arabic word stemming from the root “edb” [edeb referring to manners]. It involves the meanings “deepening, elaborating, improving, organizing, clearly expressing” in relation to a written text (Güzel, 2006’ p. 1). The uses of the word has changed over time, and the word has started to refer to oral forms of art as well. Today, the word refers to aesthetical expressions of emotions, ideas, dreams, and events via language. A literary work is the embodiment of fine arts through language. Literary works present sense and understanding of arts blended with cultural values.

Literature and its education are complementary and closely associated fields as they both deal with humans and societies. Both literature and education are devoted to human beings. The adventures of people in the world, their relations with the natural and social environment, and longing for a healthy life are common topics for these two fields (Kavcar, 1999). Literature education, which is the intersection point of literature and education, has two main objectives:

a. To equip people with an aesthetic perspective by placing literature in the center, as one of the branches of fine arts and to improve people’s reading, writing, speaking, and listening skills based on the accumulation in three domains, which are literature, grammar, and written-oral expression (composition).

b. To consider and use literature as an instrument and field contributing to one’s education and to help people develop ways of perceiving, thinking, and behaving about their daily lives based on literature (Güzel, 2006, p. 5).

The main objectives of literature education are the same for all levels of grades and schools. It is prescribed that all the acquisitions to be obtained in different grades and schools shall contribute to the realization of these main objectives. This study seeks to reveal to what extent this vision is realized, uncover the reasons underlying the results, and determine the solutions concerning this issue based on the views of literature teachers. To this end, the questions below were investigated:

- What are the factors influencing the realization of the goals of the Turkish Literature Course Curriculum in Secondary Education?
- What are the recommendations of literature teachers for achieving the goals of literature education?

This study aims to reveal the levels of achievement in reaching the goals in Turkish literature education, the reasons underlying these levels, and suggestions for solutions based on expert views (i.e. Turkish literature teachers’ views). This study was designed as a qualitative research study and a grounded theory approach was used. To collect data, interviews were conducted.

With regard to what extent the goals of the literature course curriculum are achieved, four themes were noted: “educational mentality, quality of textbooks, personal effort, and social activities” and eleven codes that were considered sub-results. The first theme is “Educational Mentality”. It has three codes: heavy teaching curriculum, information-oriented education, and attitudes towards courses based on YGS and LYS [tests for transition to higher education]. The theme “Quality of Textbooks” has two codes: inadequacy- and neglect in preparation of texts and inadequacy of questions and exercises. The third theme is “Personal Effort”, which has two codes: students’ efforts and teachers’ efforts. The theme “Social Activities” has four codes: reading hours, author-student meetings, short film-drama activities, and poem performances.

Based on the findings of the study, the teachers believe that the current education mentality is solely based on information, pointlessly heavy, and exam-centered. Therefore, the time spared for texts is shortened preventing students from improving their essential reading, writing, comprehension, and listening skill. Participants also think that this mentality is of no use for developing empathy

and perspective or equipping students with creativity and critical thinking skills. According to the teachers' statements, the most important obstacle preventing the lessons from achieving the goals is the overall educational mentality. It is important to note in this regard that the Basic Law of National Education emphasizes educating free people who will make the nation a constructive, creative, and privileged collaborator of modern civilization with an emphasis on developing the capacity of thought and emotion and scientific thinking skills.

Based on the findings of this study, it could be said that according to the participants, the goals of e literature education curriculum are not thoroughly achieved. The main problem underlying this result is the educational mentality as well as the exam- and information-centered course approaches. Moreover, intense curriculum, inadequacy and neglect in preparation of texts, and inadequacy of questions and exercises deepen this problem further. The suggestions regarding the textbooks are as follows: they need to cover more distinguished and integrated texts; there is a need for exercises and glossaries at the end of the texts about the unknown words; the questions and exercises in the textbooks need to be decreased and simplified; and there should more questions that lead to inquiry. Reducing the content of the literature course curriculum and discarding the unnecessary and information-focused subjects from the curriculum are recommended by the participants.